

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Jiřího Pally a JUDr. Marie Turkové v právní věci žalobkyně: **N. A.**, JUDr. Ladislavem Kolačkovským, advokátem, se sídlem Burzovní palác, Rybná 682/14, Praha 1, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23. 8. 2011, č. j. 1 Ad 69/2010 - 30,

takto:

I. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. 8. 2011, č. j. 1 Ad 69/2010 - 30, **se zrušuje.**

II. Rozhodnutí o námitkách České správy sociálního zabezpečení ze dne 13. 8. 2010, č. j. X, **se zrušuje** a věc **se vrací** žalované k dalšímu řízení.

III. Žádný z účastníků řízení **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti a o žalobě proti rozhodnutí o námitkách České správy sociálního zabezpečení ze dne 13. 8. 2010, č. j. X.

Odůvodnění:

Žalovaná rozhodnutím ze dne 4. 5. 2010, č. j. X, podle § 29 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“) přiznala žalobkyni od 7. 3. 2010 starobní důchod ve výši 8687 Kč měsíčně. V odůvodnění tohoto rozhodnutí žalovaná uvedla, že Dohoda mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o sociálním zabezpečení č. 116/1960 Sb. (dále jen „Dohoda“) ve vztazích mezi Českou republikou a Ruskou federací pozbyla platnosti dne 31. 12. 2008 a nová smlouva o sociálním zabezpečení mezi těmito státy nebyla uzavřena. Vzhledem k tomu, že žalobkyně splnila

věkovou podmínku nároku na starobní důchod podle zákona o důchodovém pojištění až po skončení platnosti Dohody, není možné Dohodu aplikovat a přihlédnout k době zaměstnání získané žalobkyní v Ruské federaci.

Proti tomuto rozhodnutí podala žalobkyně námitky, které žalovaná rozhodnutím ze dne 13. 8. 2010, č. j. X, zamítla a prvoinstanční rozhodnutí potvrdila. V odůvodnění rozhodnutí o námitkách žalovaná uvedla, že žalobkyně má nárok na starobní důchod dosažením věku 58 let a 8 měsíců, přičemž tohoto věku dosáhla ke dni 7. 3. 2010, tedy více jak rok po ukončení platnosti Dohody. Žalobkyně tedy nesplnila jednu z nutných podmínek pro použití Dohody z hlediska hodnocení jejího nároku na starobní důchod. Na její splnění nemá žádný vliv ani to, že žalobkyně absolvovala studium ještě v době platnosti Dohody. Rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 20. 7. 2009, č. j. 170/09-30, které bylo vydáno po skončení platnosti Dohody a kterým bylo uznáno, že zahraniční studium žalobkyně se staví naroveň studia absolvovaného v České republice, automaticky nezakládá nárok na zahrnutí doby tohoto studia pro účely nároku na starobní důchod žalobkyně. Takový postup totiž náleží do kompetence žalované. Podle žalované je tedy prvoinstanční rozhodnutí v souladu s právními předpisy a je správné.

Městský soud v Praze (dále též „městský soud“) rozsudkem ze dne 23. 8. 2011, č. j. 1 Ad 69/2010 - 30, žalobu proti rozhodnutí žalované o námitkách jako nedůvodnou zamítl. V odůvodnění tohoto rozsudku soud uvedl, že žalobkyně dne 6. 1. 2010 podala žádost o starobní důchod, v níž mimo jiné uvedla, že v době od 1. 9. 1969 do 28. 6. 1975 studovala na Volgogradském státním pedagogickém institutu a v době od 15. 8. 1975 do 24. 8. 1981 pracovala na území bývalého Sovětského svazu, což prokázala kopií pracovní knížky. K ukončení platnosti Dohody ve vztazích mezi Českou republikou a Ruskou federací došlo ke dni 31. 12. 2008 na základě jejího jednostranného vypovězení Českou republikou, jak vyplývá ze sdělení Ministerstva zahraničních věcí, které bylo publikováno v Sbírce mezinárodních smluv pod č. 87/2008. Použitelností Dohody se již dříve zabýval Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 23. 3. 2005, č. j. 6 Ads 40/2003 - 48. V něm se uvádí, že Dohoda byla použitelná *„jen za předpokladu, že v době podání žádosti o důchod byla závazná ve vztahu k nějakému existujícímu státu, na jehož území (posuzováno podle stavu státních hranic ke dni vzniku nároku na důchod) žalobce získal v minulosti doby zaměstnání nebo jiné činnosti, které by byly podle této dohody a podle zákona č. 155/1995 Sb. započitatelné jako doby pojištění.“* Čl. 4 odst. 1 Dohody je podle uvedeného rozsudku nutné vykládat tak, že *„okolnosti započtení doby zaměstnání posuzuje správní orgán podle právního stavu v době svého rozhodování, resp. podání žádosti o důchod, což znamená, že právě k tomuto okamžiku musí též posoudit, zda dohoda platí ve vztahu k určitému státu vzniklému po rozpadu SSSR v závislosti na tom, součástí kterého z těchto států se stalo místo, kde byla doba zaměstnání za existence SSSR odpracována.“* K stejnému závěru dospěl Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 8. 7. 2011, č. j. 3 Ads 87/2011 - 39, ohledně aplikace čl. 20 odst. 3 Dohody. Podle názoru Nejvyššího správního soudu tedy není rozhodné, zda žadatel o starobní důchod ještě za platnosti Dohody dosáhl důchodového věku a získal doby zaměstnání, což jsou základní podmínky vzniku nároku na starobní důchod podle zákona o důchodovém pojištění. Naopak dosažení důchodového věku a získání potřebné doby pojištění se musí posuzovat podle právního stavu, který tu je v době rozhodování nebo alespoň v době podání žádosti o starobní důchod.

Dále městský soud uvedl, že uvedenému závěru Nejvyššího správního soudu neodporuje postup žalované v posuzované věci. Ta totiž zhodnotila žalobkyni dobu pojištění získanou jen na území bývalého Československa a České republiky, a nikoliv dobu studia a zaměstnání v bývalém SSSR, neboť Dohoda ve vztazích mezi Českou republikou a Ruskou federací pozbyla platnosti ke dni 31. 12. 2008, tedy před podáním žádosti o starobní důchod. Čl. 30 Listiny základních práv a svobod přitom sice garantuje právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří, nicméně podle jejího čl. 41 odst. 1 je znakem všech sociálních práv skutečnost, že nemají bezprostřední povahu a že je možné se jich domáhat jen v mezích zákonů.

Podle dalšího závěru městského soudu žalovaná správně posuzovala nárok na starobní důchod žalobkyně podle zákona o důchodovém pojištění. Podle § 13 odst. 1 tohoto zákona se doba zaměstnání v cizině před 1. 1. 1990 hodnotí jen v případě, že za ni bylo zaplaceno pojistné. Podle čl. V odst. 4 zákona č. 134/1997 Sb. bylo možno pojistné na důchodové pojištění za dobu zaměstnání před 1. 1. 1996 zaplatit nejpozději do 31. 12. 1999. V daném případě žalobkyně ani netvrdila, že by za dobu studia a zaměstnání v bývalém SSSR pojistné zaplatila. Uvedenou dobu by proto bylo možné hodnotit jen tehdy, pokud by existovala mezinárodní smlouva, která je součástí právního řádu České republiky, neboť ta se použije přednostně před vnitrostátní úpravou. V době rozhodování žalované však žádná taková mezinárodní smlouva neexistovala. Žalovaná proto nemohla započíst dobu zabezpečení získanou na území bývalého SSSR ani s ohledem na rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 20. 7. 2009, č. j. 170/09-30.

Ohledně námitky žalobkyně o zanedbání vytvoření zákonného předpokladu pro uplatňování jejích práv ze strany českého státu městský soud odkázal na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 3. 2005, č. j. 6 Ads 40/2003 - 47, v němž se ve vztahu k některým nástupnickým státům po bývalém SSSR, které již nenahradily Dohodu novou smlouvou o sociálním zabezpečení uvádí, že „*České republice nelze klást za vinu, že ve vztahu k některým nástupnickým státům po bývalém SSSR Dohoda o sociálním zabezpečení nebyla již ke dni, kdy žalobce požádal o důchod, v platnosti; k tomu, aby Dohoda o sociálním zabezpečení nadále platila, bylo v případě těchto nástupnických států vždy třeba souhlasu obou smluvních stran (ČR i daného nástupnického státu) a tohoto souhlasu se nepodařilo dosáhnout, což je v mezinárodních vztazích běžných jevem.*“ V této souvislosti je nutné zdůraznit, že z žádné ústavní kautely ani z žádného jiného právního principu nelze dovozovat, že by Česká republika musela pro účely svého vlastního systému důchodového pojištění jednostranně uznávat doby zaměstnání či studia, které žadatel o důchod získal v jiném státě.

Podle závěru městského soudu tedy žalovaná postupovala v souladu s právními předpisy platnými v době jejího rozhodování, resp. v době podání žádosti žalobkyně o starobní důchod.

Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) v zákonem stanovené lhůtě kasační stížnost z důvodu tvrzené nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení, který je uveden v § 103 odst. 1 písm. a) soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“).

Stěžovatelka v kasační stížnosti, stejně jako v žalobě, namítla, že v důsledku neuzavření mezinárodní smlouvy o sociálním zabezpečení nahrazující Dohodu dochází k porušení základních principů právního státu a ke zkrácení jejího ústavního práva na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří. V roce 1981 přesídlila do tehdejšího Československa a tehdy platná Dohoda jí dávala právní záruku a důvod k legitimnímu očekávání, že při vyměřování výše starobního důchodu nemůže přijít o doby studia a zaměstnání v bývalém SSSR, které získala v době od 1. 9. 1969 do 24. 8. 1981. Nemohla předpokládat, že dojde k ukončení platnosti Dohody ani to, že by pozdější změna státního občanství mohla mít vliv na výši starobního důchodu, neboť dnes jako státní občanka České republiky nemá ani možnost získat ruský starobní důchod. S ohledem na principy právní jistoty a legitimního očekávání není tedy možné, aby odpracovaná doba a doba studia v bývalém SSSR nebyly zohledněny při stanovení výše jejího starobního důchodu. Ukončení platnosti Dohody pak nemůže jít k její tíži, zejména s ohledem na její sociální práva.

Dále stěžovatelka, stejně jako v žalobě, namítla, že rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 20. 7. 2009, č. j. 170/09-30, je aktem aplikace práva zakládajícím právní vztah. Ten spočívá v tom, že studium v bývalém SSSR od 1. 9. 1969 do 28. 6. 1975 je postaveno na roveň studia na vysokých školách v České republice. Současně podle § 21 odst. 1 písm. a) zákona o důchodovém pojištění platí, že soustavnou přípravou dítěte na budoucí povolání je pro účely tohoto zákona studium na středních a vysokých školách v České republice, za které se považuje též studium na středních a vysokých školách v cizině, pokud podle rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je postaveno na roveň studia na středních a vysokých školách v České republice. V tomto ustanovení je tedy stanovena vázanost rozhodnutími Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vztahujícími se k postavení zahraničního studia na roveň studia českého. Dále je z odůvodnění rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 20. 7. 2009, č. j. 170/09-30, patrné, že toto rozhodnutí bylo vydáno mimo jiné i pro účely započtu doby studia do doby důchodového pojištění. Uvedené rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je tedy aktem veřejné moci, který způsobil konkrétní právní účinky mezi dvěma individuálně určenými subjekty, a proto není možné mu následně nepřiznat žádnou relevanci, jak to učinila žalovaná.

Stěžovatelka rovněž namítla, že se neztotožňuje s restriktivním a přísně formalisticky pojatým uplatňováním znění Dohody a zákona o důchodovém pojištění, k němuž v daném případě přistoupil městský soud s odkazem na judikaturu Nejvyššího správního soudu. Naopak podle stěžovatelky je nutné čl. 20 odst. 3 poslední věty Dohody vykládat extenzivně s ohledem na čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, podle něhož je při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod nutno šetřit jejich podstaty a smyslu. Proto je nutné doby studia a zaměstnání získané v období od 1. 9. 1969 do 24. 8. 1981 započíst do doby důchodového pojištění a takové započtení je zapotřebí chápat a vykládat jako nárok vzniklý podle čl. 4 odst. 1 Dohody, který její výpovědí nezaniká.

Konečně stěžovatelka namítla existenci velkého množství osob, včetně občanů České republiky, které jsou nyní díky jednostranné výpovědi Dohody opírající se zhusta o

důvody čistě politické vystaveny existenční nouzi, ač většina z nich pracovala v Československu a v České republice desítky let s důvěrou, že budou zabezpečeny ve stáří.

S ohledem na tyto skutečnosti stěžovatelka navrhla, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. 8. 2011, č. j. 1 Ad 69/2010 - 30, zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření ke kasační stížnosti poukázala na právní názor obsažený v rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 7. 2011, č. j. 3 Ads 87/2011 - 39, který podpořil již dříve tímto soudem vyložené ustanovení čl. 20 odst. 3 Dohody a neshledal důvod se od dosavadní judikatury odchýlit. Na rozhodování o starobním důchodu je tedy Dohoda použitelná jen za předpokladu, že byla v platnosti v době podání žádosti o důchod. V dané věci však není sporu o tom, že stěžovatelka uplatnila žádost o starobní důchod až dne 6. 1. 2010.

Dále žalovaná uvedla, že mezinárodní smlouvy o sociálním zabezpečení se sice uzavírají na dobu neurčitou, nicméně současně obsahují podmínky pro případ jejich vypovězení kteroukoli ze smluvních stran. Každý ze států je přitom suverénním subjektem mezinárodního práva a může rozhodnout, kterým osobám bude poskytovat dávky důchodového pojištění ze svého systému. Stejně tomu je i v případě Dohody, která v čl. 20 odst. 2 zakotvila, že každá ze smluvních stran ji může vypovědět nejméně šest měsíců před uplynutím kalendářního roku. I Dohoda měla tedy fakticky omezené trvání a její platnost byla závislá toliko na vůli smluvních stran. Za této situace nelze proto legitimně očekávat záruky i v době, kdy Dohoda pozbyla platnosti. Jelikož Dohoda platila pro občany České republiky a Ruské federace do 31. 12. 2008, nemohou se tito občané od počátku roku 2009 domáhat jakýchkoli práv z Dohody vyplývajících. Důsledky bezesmluvního stavu mezi Českou republikou a Ruskou federací, byť jsou pro stěžovatelku negativní, nelze chápat jako porušení principů právního státu, neboť sama Dohoda dává každému ze smluvních států prostor ke svobodnému rozhodnutí. Navíc k plnění Dohody fakticky docházelo a dochází pouze ze strany České republiky.

Žalovaná tedy považuje napadený rozsudek za zákonný a s právním názorem v něm obsaženým se ztotožňuje. Proto v závěru vyjádření ke kasační stížnosti navrhla její zamítnutí.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., podle nichž byl vázán rozsahem a důvody, jež byly stěžovatelkou v kasační stížnosti uplatněny. Přitom neshledal vady uvedené v § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

Otázkou aplikace Dohody po skončení její platnosti ve vztahu mezi Českou republikou a určitého nástupnického státu po bývalém SSSR se již zabýval Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 23. 3. 2005, č. j. 6 Ads 40/2003 - 48, který byl publikován pod č. 1032/2007 Sb. NSS. V něm se uvádějí tyto skutečnosti:

Dohoda o sociálním zabezpečení stanoví v čl. 4 odst. 1, že při přiznávání důchodů a jiných dávek se plně započítává doba zaměstnání na území obou smluvních stran, včetně doby

zaměstnání opravňující k přiznání důchodů za výhodnějších podmínek a ve vyšší výměře; přitom orgány sociálního zabezpečení započítávají dobu zaměstnání, jakož i dobu jiné jemu na roveň postavené činnosti jak ve svém, tak i ve druhém státě bez ohledu na to, jaká část požadované doby zaměstnání připadá na práci v každém z těchto států. Z uvedené formulace nepochybně plyne, že výkonem určité činnosti, kterou lze později při přiznání důchodu hodnotit jako započitatelnou dobu na území SSSR, v době, kdy Dohoda o sociálním zabezpečení platila ve vztahu k tomuto zaniklému státu, nevzniká žádný „nárok na započtení" této doby, který by se tím právně zafixoval, přetrval a přenesl - bez ohledu na fakt zániku SSSR a vznik nástupnických států, ve vztahu k nimž Dohoda o sociálním zabezpečení v některých případech ke dni rozhodování správního orgánu již neplatila - do doby rozhodování správního orgánu. Naopak čl. 4 odst. 1 Dohody o sociálním zabezpečení nutno vykládat tak, že okolnosti započtení doby zaměstnání posuzuje správní orgán podle právního stavu v době svého rozhodování, resp. podání žádosti o důchod, což znamená, že právě k tomuto okamžiku musí též posoudit, zda dohoda platí ve vztahu k určitému státu vzniklému po rozpadu SSSR v závislosti na tom, součástí kterého z těchto států se stalo místo, kde byla doba zaměstnání za existence SSSR odpracována. Ani čl. 20 bod 3 Dohody o sociálním zabezpečení na věci nic nemění - tento článek upravuje režim přiznaných a vyplácených důchodů v případě, že dojde k výpovědi Dohody o sociálním zabezpečení, a to tak, že budou pokládány za důchody přiznané podle právních předpisů smluvní strany, na jejímž území důchodce bydlí, a dále stanovuje, že nároky vzniklé podle Dohody o sociálním zabezpečení její výpovědí nezanikají. Nezanikají a i po skončení platnosti Dohody o sociálním zabezpečení přetrvávají pouze nároky vzniklé za její platnosti - jestliže však, jak výše vyloženo, žádný „nárok na započtení" doby odpracované na území SSSR jejím samotným odpracováním nevznikl, tím méně může takto neexistující nárok nezaniknout.

V právu důchodového pojištění se všeobecně uznává platnost zásady, že přijetím mezinárodních smluv nemohou být dotčena výhodnější práva, ochrana a podmínky, poskytované a zaručené vnitrostátním zákonodárstvím. Tato zásada však výkladem, který zastává Nejvyšší správní soud, porušena není, neboť v případě žalobce je vztah vnitrostátní a mezinárodní úpravy opačný - vnitrostátní úprava je pro něho sama o sobě méně výhodná než úprava mezinárodní, pokud by byla aplikovatelná jen sama o sobě, bez zapojení úpravy mezinárodní, která umožňuje přihlédnout i k dobám zaměstnání, které by vnitrostátní úprava za doby pojištění nepovažovala. Pokud by tedy mezinárodní úprava na žalobce aplikovatelná ve vztahu k některému z nástupnických států SSSR nebyla, nezhorší to žádným způsobem jeho právní pozici z hlediska úpravy vnitrostátní. Takový závěr ostatně nelze považovat ani za nespravedlivý - České republice nelze klást za vinu, že ve vztahu k některým nástupnickým státům po bývalém SSSR Dohoda o sociálním zabezpečení nebyla již ke dni, kdy žalobce požádal o důchod, v platnosti; k tomu, aby Dohoda o sociálním zabezpečení nadále platila, bylo v případě těchto nástupnických států vždy třeba souhlasu obou smluvních stran (ČR i daného nástupnického státu), a tohoto souhlasu se nepodařilo dosáhnout, což je v mezinárodních vztazích běžným jevem. Ze žádné ústavní kautely a ani z žádného jiného právního principu pak nelze dovozovat, že by Česká republika musela jednostranně, bez adekvátní reciprocity ze strany druhého státu, uznávat pro účely svého vlastního systému důchodového pojištění doby žadatelem o starobní důchod odpracované v tomto druhém státě.

V dalším rozsudku ze dne 13. 11. 2008, č. j. 6 Ads 101/2008 - 66, který lze vyhledat na www.nssoud.cz, uvedl Nejvyšší správní soud následující skutečnosti:

Dohoda o sociálním zabezpečení ve svém čl. 4 odst. 1 stanoví, že při přiznávání důchodů a jiných dávek se plně započítává doba zaměstnání na území obou smluvních stran, včetně doby zaměstnání opravňující k přiznání důchodů za výhodnějších podmínek a ve vyšší výměře, přičemž orgány sociálního zabezpečení započítávají dobu zaměstnání, jakož i dobu jiné jemu na roveň postavené činnosti jak ve svém, tak i ve druhém státě bez ohledu na to, jaká část požadované doby zaměstnání připadá na práci v každém z těchto států. Podle čl. 6 Dohody o sociálním zabezpečení pak důchody přiznávají a vyplácejí orgány sociálního zabezpečení té smluvní strany, na jejímž území občané, kteří mají nárok na důchod, trvale bydlí ke dni podání žádosti o důchod; důchody se přiznávají za podmínek a ve výši stanovené právními předpisy této smluvní strany.

Svaz sovětských socialistických republik, který byl smluvní stranou Dohody o sociálním zabezpečení, však ke konci roku 1991 zanikl a na jeho území vzniklo či svoji státnost obnovilo patnáct nezávislých států, takže s jednotlivými nástupnickými státy bylo nutné jednat o tom, zda ve vzájemných vztazích tato mezinárodní smlouva i nadále platí. Sukcesní jednání mezi Českou republikou a Arménií o platnosti smluv mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik však byla ukončena dne 28. 4. 2004 s tím, že ve vzájemných vztazích neplatí žádné smlouvy sjednané mezi bývalým Československem a Sovětských svazem. Česká republika tedy není od 28. 4. 2004 ve vztahu k Arménii vázána Dohodou o sociálním zabezpečení, takže při rozhodování o žádosti o starobní důchod, která byla podána po 28. 4. 2004, z ní české orgány sociálního zabezpečení nemohou vycházet.

Není přitom rozhodné, zda arménský státní příslušník ještě za platnosti Dohody o sociálním zabezpečení dosáhl věku a získal doby zaměstnání v domovské zemi, které odpovídají základním podmínkám vzniku nároku na starobní důchod podle zákona o důchodovém pojištění. Dobu zaměstnání na území druhé smluvní strany totiž český orgán sociálního zabezpečení podle čl. 4 odst. 1 Dohody o sociálním zabezpečení započítává toliko při přiznání starobního důchodu, a proto v tomto směru musí vycházet z právního stavu, který tu je v době podání žádosti o tuto dávku důchodového pojištění. To znamená, že právě k tomuto okamžiku musí posoudit, zda dohoda platí ve vztahu k určitému státu, který vznikl po rozpadu Sovětského svazu, a to v závislosti na tom, součástí kterého z těchto států se stalo místo, kde byla doba zaměstnání za existence Sovětského svazu odpracována. Na tom nemůže nic změnit ani ustanovení čl. 20 odst. 3 Dohody o sociálním zabezpečení, podle něhož dojde-li k výpovědi této mezinárodní smlouvy, budou důchody přiznané a vyplácené podle ní pokládány za důchody přiznané podle právních předpisů smluvní strany, na jejímž území důchodce bydlí, přičemž nároky vzniklé podle ustanovení Dohody o sociálním zabezpečení nezanikají. Jestliže totiž podle čl. 4 odst. 1 Dohody o sociálním zabezpečení vzniká nárok na započtení doby odpracované na území bývalého Sovětského svazu až při přiznávání důchodů a jiných dávek a v době rozhodování o nich již tato mezinárodní smlouva ve vztahu k Arménii neplatí, pak platí, že nárok na toto započtení nikdy neexistoval a nemohl tak ani zaniknout.

Dohodu o sociálním zabezpečení lze tedy ohledně posouzení podmínek pro nárok a výši starobního důchodu aplikovat jen v případě, že je jí Česká republika vázána vůči nástupnickému státu Sovětského svazu v době, kdy je podána žádost o tento důchod. ...

V projednávané věci stěžovatelka podala žádost o starobní důchod dne 12. 2. 2007, tedy až po ukončení platnosti Dohody o sociálním zabezpečení ve vztahu k Arménii, k němuž došlo dne 28. 4. 2004, jak již bylo zmíněno. Proto stěžovatelce, jež je arménskou státní příslušnicí, nebylo možné při rozhodování o této žádosti dobu zaměstnání na území této země započítat do doby pojištění podle zákona o důchodovém pojištění, a to i kdyby potřebné doby zaměstnání pro přiznání starobního důchodu dosáhla ještě v době, kdy Dohoda o sociálním zabezpečení ve vztahu k Arménii platila. ...

Účast na důchodovém pojištění je závislá na účastenství v pojištění nemocenském a není tedy vázána na státní občanství České republiky, na trvalý pobyt na jejím území či na udělení azylu (§ 5 odst. 1, § 8 zákona o důchodovém pojištění).

Získání potřebné doby pojištění a dosažení stanoveného věku se musí posuzovat podle právního stavu, který tu je v době podání žádosti o starobní důchod, neboť správní orgán o ní nemůže rozhodovat na základě již neplatných právních předpisů, pokud nová právní úprava nestanoví jinak. Proto v projednávané věci nebylo možné při posuzování splnění podmínek pro vznik nároku stěžovatelky na starobní důchod vycházet z období žádosti o přiznání této dávky předcházejícího a o podání žadatelky rozhodovat podle právního stavu, který již od zahájení řízení neexistoval. Starobní důchod může být toliko zpětně doplacen na základě ustanovení § 55 odst. 2 věty první zákona o důchodovém pojištění, podle něhož nárok na výplatu důchodu zaniká uplynutím tří let ode dne, za který důchod nebo jeho část náleží. Nárok na výplatu důchodu však podle § 54 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění vzniká splněním podmínek pro vznik nároku na důchod a podáním žádosti o něj. Jestliže tedy stěžovatelce nárok na starobní důchod nevznikl, nemohl jí vzniknout ani nárok na jeho výplatu za tři roky nazpět.

Nejvyšší správní soud neshledává vůči stěžovatelce žádný diskriminační přístup; doby pojištění jsou v důchodovém pojištění vždy vázány na výkon práce na území státu, který důchod přiznává (lex loci laboris). Odchylný postup může plynout pouze z mezinárodní smlouvy. Pro české státní občany tento princip platí zcela identicky.

Ke stejnému závěru, že Dohodu lze ohledně posouzení podmínek pro nárok a výši starobního důchodu aplikovat jen v případě, že je jí Česká republika vázána vůči nástupnickému státu SSSR v době, kdy je podána žádost o tento důchod, dospěl Nejvyšší správní soud také v rozsudku ze dne 8. 7. 2011, č. j. 3 Ads 87/2011 - 39, který je dostupný na www.nssoud.cz. Ten se zabýval, stejně jako v nyní posuzované věci, případem žadatele, který podal žádost o starobní důchod až po skončení platnosti Dohody ve vztazích mezi Českou republikou a Ruskou federací.

Uvedená ustálená judikatura Nejvyššího správního soudu tedy dostatečně objasnila, proč při posuzování podmínek pro nárok na český starobní důchod a při stanovení jeho výše nelze za užití Dohody započíst období studia a zaměstnání na území bývalého Sovětského svazu do doby důchodového pojištění za situace, kdy žádost o tento důchod byla podána až po skončení platnosti Dohody ve vztahu mezi Českou republikou a příslušným nástupnickým státem po bývalém SSSR. Rovněž tato rozhodnutí Nejvyššího správního soudu náležitě vysvětlila, že takový postup není v rozporu s čl. 4 odst. 1 nebo s čl. 20 odst. 3 Dohody, jakož ani s ústavně zaručenými právy, principem právní jistoty či

legitimního očekávání žadatelů o důchod. Proto se s touto judikaturou Nejvyšší správní soud ztotožňuje i v nyní projednávané věci a nenachází žádný důvod se od ní odchýlit. Uvedené citace z rozhodnutí Nejvyššího správního soudu se zabývají i argumentací, jíž stěžovatelka v nyní projednávané věci uplatnila v kasační stížnosti, takže v dané věci lze na ně plně odkázat.

V posuzovaném případě podala stěžovatelka žádost o starobní důchod dne 6. 1. 2010, tedy po skončení platnosti Dohody ve vztazích mezi Českou republikou a Ruskou federací, k němuž došlo ke dni 31. 12. 2008, jak vyplývá ze sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 87/2008 Sb.m.s. Na základě Dohody tedy při stanovení výše českého starobního důchodu nemohla být stěžovatelce do doby důchodového pojištění započtena doba od 1. 9. 1969 do 28. 6. 1975, během níž studovala na Volgogradském státním pedagogickém institutu, ani doba od 15. 8. 1975 do 24. 8. 1981, ve které byla za existence SSSR zaměstnána v místech nacházejících, se stejně jako místo jejího studia, na území dnešní Ruské federace.

Zbývá tedy posoudit, zda tyto doby studia a zaměstnání stěžovatelky v cizině je možné při výpočtu výše českého starobního důchodu zohlednit podle vnitrostátních předpisů.

Doby zaměstnání získané v cizině před 1. 5. 1990 bylo možné započíst do doby důchodového pojištění pouze v případě, že za ně bylo nejpozději do konce roku 1999 zaplaceno pojistné. V tomto směru je možné plně odkázat na odůvodnění napadeného rozsudku městského soudu. Stěžovatelka přitom netvrdí, že za doby zaměstnání v cizině pojistné v uvedené lhůtě zaplatila ani taková skutečnost nevyplývá z obsahu správního spisu.

Lze tedy shrnout, že dobu zaměstnání v cizině nebylo možné stěžovatelce započíst podle Dohody ani podle zákona o důchodovém pojištění. Ve vztahu k době od 15. 8. 1975 do 24. 8. 1981 byla tedy v předcházejícím řízení uvedená právní otázka soudem posouzena správně, takže v tomto směru nebyl naplněn důvod kasační stížnosti uvedený v § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

Dále se Nejvyšší správní soud zabýval hodnocením doby od 1. 9. 1969 do 28. 6. 1975, ve které stěžovatelka studovala na Volgogradském státním pedagogickém institutu, z hlediska zákona o důchodovém pojištění a předchozích předpisů o sociálním zabezpečení. Základní rysy vývoje důchodového zabezpečení (pojištění) osob studujících v cizině jsou detailně popsány v rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 1. 2008, č. j. 6 Ads 23/2007 - 101, který byl publikován pod č. 1549/2008 Sb. NSS. V tomto judikátu se uvádějí následující skutečnosti:

... českoslovenští občané vyslaní ministerstvem školství ke studiu na vysokých školách byli důchodově zabezpečeni podle vyhlášky Ústřední rady odborů a Státního úřadu sociálního zabezpečení č. 102/1957 Ú. l., o nemocenském pojištění a o důchodovém zabezpečení studentů a vědeckých aspirantů (srov. § 1 odst. 1 písm. c/ cit. vyhlášky), přičemž zákonnou oporu pro tuto úpravu poskytoval zákon č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení, a zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců.

Ke změně (byť spíše formálního charakteru) došlo přijetím zákona č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení, a vyhlášky č. 102/1964 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení. Podle § 1 odst. 1 písm. b) zákona č. 101/1964 Sb. byli důchodového zabezpečení účastni též tzv. „pracující" (na rozdíl od „pracovníků", kterými byli míněni především pracující v pracovním poměru), kteří měli v důchodovém zabezpečení práva obdobná oněm, jež náležela pracovníkům: jednalo se o různorodou skupinu osob počínaje funkcionáři národních výborů, soudci, advokáty, apod., přičemž do této skupiny byli zahrnováni i studenti. Dobou zaměstnání rozhodnou pro vznik nebo výši nároku na důchod pak byla podle § 6 odst. 1 bod č. 1 cit. zákona i doba činnosti těchto osob (nazvaných pracujícími), a to od vzniku československého státu - tedy rovněž studium, a to v rozsahu vymezeném § 6 odst. 1 bod č. 4 cit. zákona. Jednalo se o dobu studia na školách, včetně vysokých škol, potřebnou k přípravě pro povolání, po skončení povinné školní docházky, s určitým omezením započtu doby studia před 9. 5. 1945. Podle § 47 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 102/1964 Sb. bylo na roveň studia podle § 6 odst. 1 bod č. 4 cit. zákona postaveno studium československých občanů v cizině, přičemž se započítávalo shodně jako doba zaměstnání v cizině (u československých občanů se vyžadoval pro tento započet trvalý pobyt v ČSSR ke dni vzniku nároku na důchod), pokud nevyplývalo něco jiného z mezistátní úmluvy - srov. § 6 odst. 1 bod č. 5 cit. zákona; touto úpravou došlo k derogaci těch ustanovení vyhlášky č. 102/1957 Ú. l., která upravovala důchodové zabezpečení studentů vyslaných ke studiu do ciziny (§ 150 bod č. 12 vyhlášky č. 102/1964 Sb.).

...

Podle zákona č. 121/1975 Sb., o důchodovém zabezpečení, započet doby studia v cizině vyplýval přímo ze zákona (doba studia v cizině byla dobou zaměstnání, podmínkou započtu bylo československé občanství, trvalý pobyt ke dni vzniku nároku na důchod a dobově podmíněné „zdržování se v cizině s povolením příslušného státního orgánu" jako reakce /především/ na emigraci roku 1968 - srov. § 10 odst. 1 písm. d/, odst. 2 cit. zákona). Pro úplnost lze poukázat na úpravu ve vyhlášce č. 128/1975 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení, a to § 50 odst. 2, podle něhož od 1. 1. 1980 (po změně provedenou vyhláškou č. 164/1979 Sb.) podléhali důchodovému zabezpečení i českoslovenští občané - pracující, kteří byli vysláni ke studiu v zahraničí a pobírali v zahraničí stipendium od československé nebo zahraniční organizace (v kategorii tzv. expertů v zahraničí, kterými byli občané, kteří v rámci mezinárodní spolupráce byli se souhlasem československých orgánů po 30. 9. 1948 činní pro zahraniční zaměstnavatele). Přes nepříliš jasné distinkce mezi studenty vyslanými ke studiu na vysokých školách do ciziny ministerstvem školství a studenty vyslanými ke studiu do ciziny ve skupině expertů v zahraničí lze mít jednoznačně za to, že všichni studenti vyslaní ke studiu na vysoké škole v cizině byli účastni důchodového zabezpečení a doba studia měla být pro nárok a výši důchodu hodnocena jako doba zaměstnání.

Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění účinném od 1. 10. 1988, tuto konstrukci rovněž zachoval. Prohlásil studenty a žáky účastnými důchodového zabezpečení (§ 6 odst. 1 písm. d/), přičemž za „zaměstnání" považoval též studium po skončení povinné školní docházky (§ 8 odst. 1 písm. f/). Doba zaměstnání měla vliv na nárok a výši starobního důchodu (§ 20 a násl. cit. zákona). Doba studia v cizině se hodnotila, pokud nevyplývalo něco jiného z mezinárodních úmluv (§ 11 písm. a/ zákona č. 100/1988 Sb.) československým státním občanům, pokud se zdržovali v cizině s povolením příslušného orgánu. Již na tomto

místě třeba poznamenat, že cit. zákon opomněl u doby studia vyjádřit časové ohraničení hodnocených dob, tak jak to činily předchozí předpisy po desetiletí (doba studia se hodnotila počínaje rokem 1918), třebaže u některých jiných dob takové vymezení učinil. Nutno mít za evidentní, že tento zákon nemínil hodnotit pouze doby studia získané od 1. 10. 1988 (účinnost zákona), zvláště když v § 10 vyhlášky č. 149/1988 Sb., ve znění účinném od 1. 10. 1988 do 30. 4. 1990 bylo stanoveno, že jde-li o dobu zaměstnání vykonávaného československým občanem v cizině před 1. 1. 1947, má se za to, že se občan zdržoval v cizině s povolením příslušného státního orgánu, a veškeré předchozí právní úpravy takové časové vymezení výslovně obsahovaly. ...

Společenské a politické změny po roce 1989 se projevily zásadním způsobem i v těchto úpravách. Zákonem č. 110/1990 Sb. byl novelizován § 11 zákona č. 100/1988 Sb., takže od 1. 5. 1990 platilo, že doby studia v cizině se hodnotí pro vznik a výši nároků na důchod, jde-li o československé občany. Byla tedy vypuštěna podmínka souhlasu k pobytu v cizině. ... je podstatné zdůraznit, že touto novelizací byla zavedena od 1. 5. 1990 - ovšem pro doby získávané po tomto datu - podmínka zaplacení pojistného za doby zaměstnání v cizině vykonávané v pracovním poměru, členství v JZD, činnosti na roveň postavené pracovnímu poměru, členství ve výrobním družstvu a jako činnost osob samostatně výdělečně činných. Podmínka zaplacení pojistného se tedy na dobu studia v cizině získávanou po 30. 4. 1990 nevztahovala. Pro všechny doby zaměstnání získané před 1. 5. 1990 v cizině pak zákon č. 110/1990 Sb. včlenil do zákona č. 100/1988 Sb. úpravu, podle níž se tyto doby hodnotí podle předpisů platných před 1. 5. 1990; přitom se nevyžaduje splnění podmínky povolení státních orgánů k pobytu v cizině (srov. § 169a zákona č. 100/1988 Sb.). Znamenalo to, že doby studia v cizině před 1. 5. 1990 se hodnotí podle předpisů platných do tohoto data - vyžaduje se tedy pouze československé (české) občanství, což ostatně bylo nutné i pro hodnocení studia v cizině po 30. 4. 1990. Citované přechodné ustanovení mělo zásadní význam spíše pro ty osoby, které v cizině pracovaly v pracovních vztazích před 1. 5. 1990 a pro něž podmínka zaplacení pojistného nemohla být zpětně vyžadována, na rozdíl od osob, jež v cizině pracovaly po 30. 4. 1990, a u nichž navíc byl (vedle zaplacení pojistného) vyžadován trvalý pobyt na území tehdejší ČSFR. Vyhláška č. 149/1988 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení, v ust. § 10 s účinností od 1. 1. 1993 upravila pro účely § 11 písm. b) zákona č. 100/1988 Sb. definici zaměstnání v cizině tak, že šlo o zaměstnání vykonávané v cizině pro zaměstnavatele, kteří mají sídlo v cizině. Šlo o to odlišit tzv. vyslané pracovníky (k výkonu práce do ciziny) zaměstnavatelů se sídlem na území České republiky, kteří byli nemocensky pojištěni podle zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, a důchodově zabezpečeni na základě § 5 písm. a) a § 8 odst. 1 písm. a) cit. zákona, od těch, kteří od 1. 1. 1993 mohli dobrovolně platit pojistné na důchodové zabezpečení podle § 3 odst. 2 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Ke dni 1. 8. 1991 byla z předpisů o sociálním zabezpečení (vyhláška č. 149/1988 Sb.) vypuštěna zákonem č. 306/1991 Sb. úprava zabezpečení tzv. expertů v zahraničí, jež zahrnovala, jak shora ukázáno, rovněž skupinu studentů vyslaných ke studiu do zahraničí (§ 44), pobírajících stipendium od československé nebo zahraniční organizace. Podle § 175 odst. 3 vyhlášky č. 149/1988 Sb. je pak pro doby činnosti (zaměstnání) těchto tzv. expertů v zahraničí před 1. 5. 1990 určující úprava obsažená v předpisech platných před 1. 5. 1990 (jde o jeden z případů, kdy nelze automaticky aplikovat předpisy účinné bezprostředně před 1. 1. 1996).

Právní stav hodnocení dob studia v cizině jako doby zaměstnání byl k 31. 12. 1995, tedy před přijetím zákona o důchodovém pojištění, takový, že pokud nestanovila něco jiného mezinárodní smlouva, tyto doby získané do 31. 12. 1995 byly hodnoceny osobám s českým občanstvím, a to počínaje vznikem československého státu (rokem 1918). Na rozdíl od doby studia v cizině doby pracovní činnosti v cizině získané od 1. 5. 1990 do 31. 12. 1995 byly započitatelné jako doby zaměstnání, jen pokud měla taková osoba trvalý pobyt na území České republiky a zaplatila za tyto doby pojistné.

Od 1. 1. 1996 nabyl účinnosti zákon o důchodovém pojištění. Pokud jde o dobu studia na vysoké škole v zahraničí po 31. 12. 1995, platí, že taková doba (po 18. roce věku) se hodnotí jako doba náhradní, pokud Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydá rozhodnutí podle § 21 písm. a) cit. zákona (§ 5 odst. 1 písm. m/, § 12 cit. zákona). Vlivy novelizace § 12 zákonem č. 289/1997 Sb. pro tento výklad nejsou určující.

Stěžejním ustanovením pro vyřešení předložené právní otázky je ustanovení § 13 cit. zákona o důchodovém pojištění, které obsahuje pravidlo pro hodnocení dob zaměstnání získaných před 1. 1. 1996. Jde svou povahou o stěžejní ustanovení směřující do minulosti, v níž po několik desetiletí nynější pojištěnci (§ 2 odst. 2 cit. zákona) získávali doby potřebné pro nárok na starobní důchod, ovlivňující ovšem také jeho výši. Zde musí Nejvyšší správní soud předeslat ve vztahu k argumentaci krajského soudu, že je nesprávná, pokud pro doby získané před 1. 1. 1996 užívá § 5 odst. 1 písm. m) a § 21 odst. 1 písm. a) zákona o důchodovém pojištění, neboť se jedná o ustanovení použitelná až pro doby studia získané po 31. 12. 1995. ...

Zákon č. 425/2003 Sb., účinný od 1. 1. 2004, učinil z doby studia po dosažení věku 18 let získané před 1. 1. 1996 (a to kdykoliv a kdekoliv před tímto datem) dobu náhradní (před tímto datem se jednalo o dobu pojištění, jež byla představována tzv. dobami zaměstnání získanými před 1. 1. 1996 podle předpisů platných před tímto dnem). Od 1. 1. 2004 zněl § 13 zákona o důchodovém pojištění takto:

(1) Za dobu pojištění se považují doby zaměstnání získané před 1. 1. 1996 podle předpisů platných před tímto dnem, s výjimkou doby studia po dosažení věku 18 let; jde-li však o dobu zaměstnání v cizině před 1. 5. 1990, hodnotí se tato doba, jen pokud bylo za ni zaplaceno pojistné, a to nejdříve ode dne zaplacení pojistného.

(2) Za náhradní dobu pojištění se považují též náhradní doby získané před 1. 1. 1996 podle předpisů platných před tímto dnem a doba pobírání důchodu za výsluhu let. Za náhradní dobu pojištění se považuje též doba studia získaná před 1. 1. 1996 podle předpisů platných před tímto dnem, a to po dobu prvních šesti let tohoto studia po dosažení věku 18 let.

...

Předpisy platnými před 1. 1. 1996 byl především zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, a jeho prováděcí předpis, vyhláška č. 149/1988 Sb. Jak shora blíže rozvedeno, doba studia na vysoké škole v cizině (v letech 1959 až 1965) byla dobou zaměstnání podle § 8 odst. 1 písm. f) a § 11 písm. a) ve znění účinném před 1. 5. 1990, s modifikací provedenou § 169a zákona č. 100/1988 Sb. (zákonem č.110/1990 Sb.), a podle § 1 a § 24 vyhlášky č. 149/1988 Sb. Jedinou podmínkou pro hodnocení této doby bylo občanství České republiky. K vytvoření

uceleného pohledu na právní úpravu je vhodné připomenout, že studenti vysokých škol vyslaní ke studiu do ciziny byli nemocensky pojištěni již podle vyhlášky č. 102/1957 Ú. l., o nemocenském a o důchodovém zabezpečení studentů a vědeckých aspirantů, (srov. § 1 odst. 2) a posléze podle vyhlášky č. 165/1979 Sb., o nemocenském pojištění některých pracovníků a poskytování dávek nemocenského pojištění občanů ve zvláštních případech (srov. § 46 písm. c/ cit. vyhlášky). Jejich nemocenské pojištění podle vnitrostátního práva bylo tedy kontinuální od padesátých let.

Jak bylo výše podrobně rozvedeno, podle § 11 písm. a) zákona č. 100/1988 Sb., ve znění účinném k 30. 4. 1990, tedy za použití § 169a cit. zákona (nutno zdůraznit, že jde o poslední znění zákona účinné pro doby studia v cizině získané před 1. 5. 1990 a tedy ve smyslu § 13 odst. 1 věty před středníkem zákona o důchodovém pojištění jde o „předpisy platné přede dnem 1. 1. 1996") se doba studia v cizině osobám majícím české státní občanství, pokud nevyplývá něco jiného z mezinárodních smluv, hodnotí bez dalšího. ...

Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 1. 2008, č. j. 6 Ads 23/2007 - 101, tedy doba studia stěžovatelky v cizině nezakládala její účast na důchodovém pojištění podle § 5 odst. 1 písm. m) za užití § 21 odst. 1 písm. a) zákona o důchodovém pojištění, neboť se jedná o ustanovení použitelná až pro doby studia získané po 31. 12. 1995. Proto rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 20. 7. 2009, č. j. 170/09-30, kterým bylo studium oboru anglický a německý jazyk na Volgogradském státním pedagogickém institutu A.S. Serafimoviče, Volgograd, Rusko, bývalý SSSR, v době od 1. 9. 1969 do 28. 6. 1975, postaveno na roveň studia na vysokých školách v České republice, nelze považovat za správní akt, na základě něhož by se tato doba studia stěžovatelky v cizině hodnotila jako náhradní doba pojištění. Rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 20. 7. 2009, č. j. 170/09-30, tedy v dané věci představuje pouze důkazní prostředek, kterým stěžovatelka prokázala dobu studia na vysoké škole v cizině (srov. § 85 odst. 1 písm. f) zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů).

Doba studia v cizině získaná před 1. 1. 1996 podle předpisů platných před tímto dnem se však podle § 13 odst. 2 věty druhé zákona o důchodovém pojištění považuje bez dalšího za náhradní dobu pojištění, a to po dobu prvních šesti let tohoto studia po dosažení věku 18 let. Jedinou podmínkou pro hodnocení této doby je pak podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 1. 2008, č. j. 6 Ads 23/2007 - 101, české státní občanství žadatele o důchod. S tímto právním názorem se Nejvyšší správní soud plně ztotožňuje i v nyní projednávané věci a nenachází žádný důvod se od něho odchýlit.

V řízení před žalovanou i městským soudem stěžovatelka tvrdila, že v roce 1981 přesídlila z území bývalého SSSR do tehdejšího Československa a následně se stala státní občankou České republiky. Správnost tohoto údaje ověřila pracovnice Pražské správy sociálního zabezpečení v žádosti o starobní důchod, která byla podána a sepsána dne 6. 1. 2010. Nemůže být tedy žádných pochybností o tom, že stěžovatelka měla ke dni podání žádosti o starobní důchod české státní občanství. Stěžovatelka se narodila dne X, studium v cizině započala po dosažení věku 18 let dne 1. 9. 1969 a toto studium nepřesáhlo šest let, neboť skončilo dne 28. 6. 1975. Proto je nutné celou dobu studia stěžovatelky v cizině

považovat za náhradní dobu pojištění ve smyslu § 13 odst. 2 věty druhé zákona o důchodovém pojištění.

Na této skutečnosti nemůže nic změnit ani to, že stěžovatelka v době studia v cizině nebyla československou státní občankou, neboť se narodila na území bývalého SSSR a české (československé) státní občanství získala až později. Podle § 8 odst. 1 písm. f) a § 11 písm. a) zákona č. 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení, ve znění účinném ke dni 31. 12. 1995, se totiž pro vznik a výši nároků na důchod z dob zaměstnání a náhradních dob v cizině hodnotí studium po skončení povinné docházky, jde-li o československé státní občany (po 31. 12. 1992 české státní občany - pozn. NSS). Právní předpisy platné před 1. 1. 1996 tedy hodnocení dob studia v cizině českými státními občany nepodmiňovaly získáním českého (československého) státního občanství před započetím studia v cizině. Takový požadavek by ostatně byl diskriminační vůči těm osobám, které získaly české (československé) státní občanství jeho udělením, oproti těm, jež ho získaly narozením. Navíc uznání dob studia v cizině podle předpisů platných před 1. 1. 1996 i těm českým státním občanům, kteří tyto doby získali ještě jako občané jiného státu, odpovídalo smyslu a účelu úpravy důchodového zabezpečení ke dni 31. 12. 1995. Jestliže totiž státní občané České republiky získali studiem v jejich původní domovské zemi potřebnou kvalifikaci, tuto následně využili pro dosažení výdělků na území České republiky, z nichž byly odváděny platby do českého systému důchodového zabezpečení, a nakonec získali potřebnou dobu zaměstnání pro vznik nároku na starobní důchod pouze za použití českých právních předpisů, tak zde neexistoval žádný důvod pro neuznání doby jejich studia v cizině. Proto požadavek českého státního občanství při hodnocení dob studia před 1. 1. 1996 je nutné vztáhnout až ke dni podání žádosti o důchod, a nikoliv k období získání těchto dob. Takový požadavek přitom v dané věci nekoliduje ani se zásadou rovného zacházení při koordinaci vnitrostátních systémů sociálního zabezpečení mezi státy Evropské unie, která zakazuje diskriminaci na základě státního občanství. Stěžovatelka totiž získala dobu studia na území dnešní Ruské federace, takže na daný případ nemůže dopadat nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004, o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, ani nařízení Rady (ES) č. 859/2003 ze dne 14. května 2003, kterým se působnost nařízení (EHS) č. 1408/71 a nařízení (EHS) č. 574/72 rozšiřuje na státní příslušníky třetích zemí, na které se tato nařízení dosud nevztahují pouze z důvodu jejich státní příslušnosti (v rozhodné době bylo v platnosti na základě čl. 90 odst. 1 písm. a) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004). Tato nařízení se totiž vztahují jen na doby pojištění (zaměstnání) získané v členských státech Evropské unie a neobsahují žádné ustanovení, které by se v dané věci dalo aplikovat též na doby pojištění (zaměstnání) získané v nečlenských státech. Uznání doby studia stěžovatelky v cizině před 1. 1. 1996 na základě jejího českého státního občanství tedy není v rozporu s evropským právem.

Za náhradní dobu pojištění se tedy podle § 13 odst. 2 věty druhé zákona o důchodovém pojištění, ve znění zákona č. 425/2003 Sb., považuje též doba studia v cizině získaná před 1. lednem 1996, a to po dobu prvních šesti let tohoto studia po dosažení věku 18 let, jestliže má pojištěnec české státní občanství ke dni podání žádosti o důchod.

Lze tedy shrnout, že dobu studia stěžovatelky v cizině sice nebylo možné zohlednit podle Dohody, avšak bylo tak možné učinit za použití zákona o důchodovém pojištění.

Stěžovatelka se sice v kasační stížnosti nesprávně domáhala započtení této doby do doby pojištění na základě rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 20. 7. 2009, č. j. 170/09-30, kterým byla doba jejího studia v cizině postavena na roveň studia v České republice. Nicméně stěžovatelka v kasační stížnosti poukázala také na to, že toto rozhodnutí bylo vydáno i pro účely započtu doby jejího studia v cizině do doby důchodového pojištění. Tímto tvrzením tedy stěžovatelka namítla, že doba studia v cizině měla být při stanovení výše jejího starobního důchodu zohledněna podle českých právních předpisů.

Ve vztahu k době studia stěžovatelky v cizině od 1. 9. 1969 do 28. 6. 1975 však městský soud porušení zákona o důchodovém pojištění neshledal, takže v tomto směru posoudil právní otázku nesprávně a naplnil tak důvod kasační stížnosti podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

K uvedené stížnostní námitce tedy Nejvyšší správní soud napadený rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. 8. 2011, č. j. 1 Ad 69/2010 - 30, podle § 110 odst. 1 věty první s. ř. s. zrušil. Již v řízení o žalobě zde byly dány důvody pro zrušení rozhodnutí žalované o námitkách a městský soud by v novém žalobním řízení nemohl učinit nic jiného, než toto rozhodnutí zrušit, neboť shora uvedená nezákonnost rozhodnutí správního orgánu nemůže být v soudním řízení správním napravena. Proto povaha věci umožňuje Nejvyššímu správnímu soudu o žalobě sám rozhodnout a podle § 110 odst. 2 písm. a) a § 78 odst. 1 věty první s. ř. s., ve znění účinném od 1. 1. 2012, současně se zrušením napadeného rozsudku zrušit pro nezákonnost také rozhodnutí o námitkách České správy sociálního zabezpečení ze dne 13. 8. 2010, č. j. X, a věc vrátit žalované k dalšímu řízení. V něm je žalovaná v souladu s § 78 odst. 5 s. ř. s. použitého přiměřeně podle § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. vázána výše vysloveným právním názorem Nejvyššího správního soudu. V dalším řízení tedy žalovaná při stanovení výše starobního důchodu stěžovatelce zohlední i dobu jejího studia v cizině získanou od 1. 9. 1969 do 28. 6. 1975.

Jelikož Nejvyšší správní soud současně se zrušení napadeného rozsudku rozhodl i o zrušení rozhodnutí žalované o námitkách, musí kromě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodnout i o nákladech řízení, které předcházelo zrušenému rozhodnutí městského soudu (§ 110 odst. 3 věta druhá s. ř. s., ve znění účinném od 1. 1. 2012). O nákladech řízení o kasační stížnosti a o žalobě rozhodl Nejvyšší správní soud podle § 120 a § 60 odst. 1 věty druhé, odst. 2 s. ř. s. Stěžovatelka totiž byla úspěšná ve vztahu k době studia v cizině získané od 1. 9. 1969 do 28. 6. 1975, zatímco žalovaná byl úspěšná ve vztahu době zaměstnání v cizině od 15. 8. 1975 do 24. 8. 1981. Úspěch žalované byl tedy o něco větší než úspěch stěžovatelky, avšak správnímu orgánu ve věcech důchodového pojištění nenáleží právo na náhradu nákladů řízení. Žalovaná proto nemá právo na náhradu poměrné části nákladů řízení o kasační stížnosti a o žalobě.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 22. března 2012

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně

senátu